

פרוטוקול מס' 89

מישיבת ועדת הכספים
יום ד', ו' בתמוז תשל"ד - 26.6.74, שעה 9.00

נכחד:

- חברי הוועדה:
- י. קרגמן - היו"ד
 - ע. אמוראי
 - א. אפרת
 - מ. אדנס
 - י. בדר
 - י. בן-מאיר
 - י. גולן
 - צ. גרשוני
 - ש. לורנץ
 - א. מלמד
 - י.ש. פלומין
 - ע. פיינדמן
 - ח. קורפו
 - ד. קורן
 - א. שוסטק
 - ז. שובל

- מוזמנים:
- ש. רוזן - השר לקליטת עליה
 - ח. בר-לב - שר המסחר והתעשייה
 - א. נאמן - מנהל בנק לפיתוח התעשייה
 - מ. פרידמן - משרד האוצר
 - י. כסיף - משרד המסחר והתעשייה
 - ע. מר-חיים - משרד המסחר והתעשייה
 - ד. זהבי - משרד המסחר והתעשייה

- מוזכיר הוועדה: א. קירשנר
- היועץ המשפטי לוועדה: ג. קיסרון
- היועץ הכלכלי לוועדה: א.נ. פלוג

רשמה: צ. ספרן

- סדר היום: א. ערבות המדינה - סרטי לטרון בע"מ.
ב. ערבות המדינה - חברת פורטצ'סט בע"מ.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. קרבסון:

א. ערבות המדינה - סרטי לטרון בע"מ
(מכתב שר האוצר מיום 26.5.74)

לפנינו בקשה בדבר ערבות המדינה לחברת סרטי לטרון בע"מ. אנקש את שר הקליטה לומר לנו סיהי החברה הזו ומה לענין זה ולשר הקליטה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן:

בכנסת השביעית החליטה ועדת הכספים על ערבות גלובאלית של 25 מליון לירות לקרן משאבים, בסכום של 75 מליון דולר, במסגרת הבנק לפיתוח התעשייה, עבור מפעלים ישראליים לקליטת אקדמאים, עולים ולא רק עולים. הוועדה אישרה את ההלוואה בתנאי אחד: שסכום הערבות לא יעלה על מליון לירות, בכל מקרה שהסכום עולה על מליון לירות, חייבים לקבל אישור ספציפי מוועדת הכספים. לצערי אין ביקוש רב לכספים של קרן המשאבים. עד כה אישרו 8 מליון לירות להלוואות מתוך 75 מליון דולר, שהם 300 מליון לירות. אני מניח שההלוואות האלה אינן מהוות תמריץ לקליטת אקדמאים, כי בדרך כלל משופע המסקיע בהלוואות לפי החוק לעידוד השקעות הון. כאמור נתנו הלוואות בסכום של 8 מליון לירות, או קצת יותר, ועל כך נתנו ערבות של 900 אלף לירות - סכום שאינו עולה כמובן על מליון לירות.

באתי לוועדה משום שאנחנו מבקשים הלוואה מקרן המשאבים לקליטת אקדמאים, ושייכותו של משרד הקליטה לענין היא בכך שהמשרד משתתף בהנהלה יחד עם משרד המסחר והתעשייה, משרד האוצר, המספרות היהודית והבנק לפיתוח התעשייה. בקליטת אקדמאים יש לנו כ-1,500 סטודנטים עבודה אקדמאיים מעבר לשלושה חודשים. האגוז הקשה ביותר הם סופרים, אמנים ועוד. המדובר כאן הוא ביסוד חברה שתפיק סרטי פרסומת, הסברה, סרטים דוקומנטריים וגם עלילתיים. כבר נתנו ערבות לעולים העושים סרטים עלילתיים בשיתוף עם גורמים ישראליים. אחד הסרטים מתפתח יפה ומבטיחים לו הצלחה. כרגע מדובר על חברה שיסדרו אותה חברים מהתאחדות התעשיינים. להתאחדות התעשיינים יש ועדת קליטה שבואשה מר ישראל שנקר, מר זרחין, מר רפאלי ומר בר-צבתן. כפי שהם מדגישים, היו מעוניינים לשתף בענין גם גורמים אחרים, ואמנם פניתי להסתדרות במגמה לשתף אותה, אך לא הצלחתי. החברה היא חברה שאינה מתכוונת לרווחים.

תנאי ההלוואה: סכום ההלוואה - עד

- 2.5 מליון לירות, אך לא יותר מ-5/6 מההשקעה; תקופת ההלוואה - 7 שנים;
- הרביית - 9% הבטחונות: א. שיעבוד קבוע על הציוד שבמסגרת התוכנית;
- ב. שיעבוד שוטף בדרגה אפשרית על רכוש החברה; ג. ערבות האוצר במסגרת קרן המשאבים לכל סכום ההלוואה. תנאים נוספים: 1. תיווסד חברה בע"מ; 2. הון המניות הנפוע יסתכם ב-500,000 לירות בד בבד עם ביצוע התוכנית; 3. העקרון לקבלת כספי ההלוואה יהיה לפי היחס של 5 לירות כספי הלוואה כנגד כל 1 לירות הון מניות נפרע בחברה, עד לסכום כולל של הלוואה בסך 2.5 מליון לירות. משיכת הכספים לפי האמור לעיל תעשה בכפוף לתנאים הבאים: א. עם פרעון 100 אלף לירות הון מניות בחברה תקבל החברה מקדמה של 500 אלף לירות על חשבון כספי ההלוואה; ב. לאחר דיווח מצד החברה בדבר השימוש של 2/3 לפחות מהסך של 600 אלף לירות שעמד לרשותה לפי האמור בפסקה (א) תוכל החברה שוב לקבל מדי פעם סכומים על חשבון כספי ההלוואה - לפי היחס של 5 לירות כנגד כל 1 לירות הון נפרע נוסף, כשהעקרון של דיווח בדבר שימוש של 2/3 כתנאי לקבלת סכומים נוספים לאחר מכן ימשיך לחול. פרט לפעם הראשונה - כאמור בפסקה (א) לעיל - לא יעלה סכום ההלוואה מדי פעם על 250 אלף לירות; ג. על אף האמור בפסקה (ב) תוכל החברה לקבל גם סכום יותר גדול מ-250 אלף לירות כספי הלוואה אם תגיש עם הבקשה לסכום גדול יותר תקציב ספציפי לגבי הסכום המבוקש, במקרה כזה תקבל עם הגשת התקציב המפציפי 50% מסכום ההלוואה ואילו היתרה לאחר שתגיש דיווח על השימוש ב-2/3 מאותם 50% שקיבלה;
- ד. לגבי סכומים המשמשים לרכישת ציוד ו/או מקרקעין ושלצביהם ינתן שיעבוד ספציפי לבנק לא יחולו התנאים שבפסקאות א' עד ג' ובכלל דלעיל.
4. דיווח על ביצוע ההשקעות יהיה מלווה בדו"ח לגבי העסקת עולים, כאשר בתום 18 חודש מועד קבלת הסכום הראשון מההלוואה או קבלת ההלוואה מעל 1 מליון לירות יהיו מירב העובדים בחברה עולים. 5. דיווח על ביצוע ההשקעות ותעסוקת העולים יהיה במקביל לבנק ולמשרד הקליטה והבנק יפעל רק לאחר הערות משרד הקליטה. ההוצאות האדמיניסטרטיביות יופרדו בכל דו"ח ביצוע. 6. נציג משרד הקליטה יהיה משקיף בטוענת המנהלים של החברה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
מאחר שמדובר בערבות המדינה של 80% הציג הבנק, ובצדק, חנאים המאפשרים מעקב שוטף והתניית הביצוע של ההלוואה בדין וחשבון העוקב אחר מה שנעשה.

היו"ר י. קרגמן:
כמה יעסקו בעניין זה?

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
יש לנו 60 עולים.

א. שוסטק:
מדוע נקראת החברה "סרטי לטרון"?

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
הם מבקשים לקבל חלק מבניין לטרון.

ח. קורפנו:
איפה כאן משרד המסחר והתעשייה מבחינת בדיקת הנושא?

היו"ר י. קרגמן:
כתוב: בעידוד משרד הקליטה ומשרד המסחר והתעשייה.

ח. קורפנו:
כדאי היה שבידי הוועדה יהיה מכתב ממשרד המסחר והתעשייה האומר שהם בדקו את הפרוייקט והוא כדאי.

היו"ר י. קרגמן:
אח הערבות מבקש האוצר וחתום עליה שר האוצר.

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
החקיימו שני דיונים עם שר המסחר והתעשייה. התקבלה החלטה חיובית, וישנו גם מכתב של צערי לא צורף, של משרד המסחר והתעשייה הממליץ על העניין.

א.נ. פלוג:
המכתב נמצא בחיק.

י. גולן:
אני מקווה שהעסק יתפתח והאנשים ירוויחו. אני מציע לחברי הוועדה לדאוג בו מפעל קליטה ולאשר את הערבות.

ע. אמוראי:
בעניין כמו סרטים איש אינו יכול להתחייב ולומר אם העניין עסקי או לא. יש כאן דבר אחד חשוב: גוף של העשיינים שרוצה לתרום וארבעה אנשים שמוכנים ביחד עם המדינה לעסוק בנושא זה של סרטים, ואני יודע את המצוקה של אנשים העוסקים בייצור סרטים. צריך איפוא ללכת לקראתם. התוכנית של הבנק לפיתוח התעשייה בדרך של שחרור הלוואות לפי ההתקדמות בקליטה היא תוכנית בעלת מבנה נכון, והלוואי ואפשר היה לעשות זאת גם בהשקעות. צריך לאשר את הערבות.

א. שוסטק:
לאשר ולאחל הצלחה.

ח. קורפנו:
במשרד ראש הממשלה יש יחידה הנקראת היחידה לקליטת מדענים. מה המשמעות של יחידה זו - האם הכוונה לעולים חדשים שהם מדענים, או הכוונה לקליטת מדענים מן החוץ? אם הכוונה למדענים יהודיים, למה לא תהיה היחידה במסגרת משרד הקליטה?

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
הכוונה קודם כל למדענים עולים. עולים, לפי חוק השבות, אלה הם יהודים.

ח. קורפנו:
לא כתוב "עולים".

השר לקליטת עליה ש. רוזן:
על כל פנים הכוונה לעולים.

הכסף למרכז לקליטת מדענים עולים ניתן על ידי הסוכנות. לפני שנה ניחנו 10 מליון לירות, השנה - שוב 10 מליון לירות. עד כה נקלטו 150 מדענים. היחידה אינה נמצאת במסגרת משרד הקליטה כי מדובר בתוכניות מחקר, והמוסד הממשלתי האחראי למחקר ופיתוח זו המועצה למחקר ופיתוח הקיימת במסגרת משרד ראש הממשלה, שהיושב-ראש שלה הוא ד"ר אליעזר טל. משרד הקליטה אינו בנוי לכך שהוא יכול להיות בוחן פרוייקטים, מחקרים, או אח טיב המדענים, ועל כן מטבע הדברים נמצאת היחידה הזאת במשרד ראש הממשלה.

ה צ ב ע ה

הוחלט: לאשר את ערבות המדינה ל"סרטי לטרון בע"מ".

היו"ר י. קרגמן: אבקש משר הקליטה למסור לנו קצה פרטים על המצב בקליטת העליה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: מחודש ינואר עד סוף מאי יש ירידה ניכרת בעליה. העליה קטנה ב-30% גם מברית-המועצות. בחודש יוני נגיע ל-1,500 עולים בלבד מברית-המועצות. אנחנו יוצאים מחוץ הנחה שהגורם המרכזי להקטנת העליה הן ההכבדות של השלטונות הסובייטיים. לפי המוסדות העוסקים בדבר יש לצפות להגדלת העליה החל מהחודש הבא לאחר פגישת נכסון-ברוז. נייב או לאחר פשוה בין נכסון וג'קסון. אנחנו בונים על כך שבחודשים הקרובים נצטרך לקלוט כ-4,000 עולים בחודש ועל חזית זאת אנחנו מבססים את החוכניות שלנו. יש גם גורמים ישראליים המאיטים את קצב העליה הן מהמערב והן מהמזרח. אין ספק, יודיש עת לך-ידיעות, שהמצב הבטחוני מהווה גורם מרחיע. הקשיים בשיכון ובקליטת אקדמאים במשק גם הם בוודאי הרחיעו. כשמבטיחים למדען עבודה בענף שלו, הוא בא ארצה. כיום יש לנו 1,500 עולים אקדמאיים שהם מבקשי עבודה למעלה מ-3 חודשים, מהם כ-550 מהנדסים. הבעיה לגבי מהנדסים אינה נובעת מכך שרמחם נמוכה, אלא מכך שבברית-המועצות יש ספציאליזציה כל כך מפורטת, שקשה להתאים אותה למשק הישראלי.

חסרים לנו בשיכון 10,000 דירות. רק אחמול סיכמנו עם שר השיכון החדש שמשרד השיכון יספק לנו מדי חודש 1,000 דירות גמר. כלומר, במשך שנה 12,000 דירות. אנחנו רוכשים 2,000 דירות, וביחד עם הדירות שנקבל ממשרד השיכון יש לנו כבר 12,000 דירות. במשך השנה נחלק 2,000 משכנחאות לעולים הבונים בעצמם את הדירות. יחד - 14,000 דירות. יחד עם דירות מתפנוה ופחרונות אחרים אנחנו מגיעים ל-15,000 דירות ל-40 אלף עולים שאנחנו רוצים לקלוט.

א. שוסטק: אם יהיו לכם 15,000 דירות, לא תהיה בעיה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: השאלה אם נקבל את 10,000 הדירות. אם נקבל אותן - נקטין את המצוקה, אם לא נקבל - יגדלו קשיי הדיור.

בתחום התעסוקה: התארגנו יחד עם משרד העבודה ואנחנו עובדים בצוות משותף לחיפוש מקומות עבודה לאקדמאיים. בחודש האחרון גייסנו כ-450 מקומות. נפגשנו עם יושב-ראש הנהלת הסוכנות החדש והוא, יחד איתנו, יזמן את קברניטי המשק, 30 ממנהלי הקונצרונים הגדולים, כדי שירבו בקליטת אקדמאיים. אם לא נקדים תכנונים בחחומים שונים - ויש לנו פרויקטים גדולים בפטרוכימיה, בכור הגרעיני, בחחנות החשמל ועוד - ולא נקיים עבודות אקדמאיות יזומות אני חושב שלא נחגבר, כי אנחנו רואים שההלוואות בלבד אינן משמשות חמריץ לבודדים.

ע. אמוראי: אחם יושבים במרכז ההשקעות?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: לא יושבים, אבל מבקשים לשבח.

מ. ארנס: כמה הערות בנושא העליה והקליטה: אני רואה את חזית העליה והקליטה, גם כיום, כחזית שאין שניה לה בחשיבותה. היא לא פחות חשובה מחזית הבטחון. נכון שבטוח הקצר יש לבעיות הבטחון קדימויות, אבל אם מסתכלים על מדינת ישראל לטווח הארוך, הגיעו גם אחם למסקנה שיש לאייש את החפקידים במשרד הקליטה בדרך הטובה ביותר, על ידי האנשים הטובים ביותר ולהשיג למשרד את הסמכויות הדרושות כדי לבצע משימה זו. אני מניח שיסכים אתי שר הקליטה שאם נעשה הערכת מצב בחזית העליה והקליטה לא יהיה מנוס מלהודות בכשלון חרוץ בחזית זאת.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: אינני מסכים.

מ. ארנס:

מן המעורב אין עליה. למעשה יש ירידה נטו. מארצות המזרח יש ירידה בקצב העליה, ולפי כל הדעות לפחות חלק מהירידה נובע גם מבעיות קליטה, וחלק - מהחמרת המצב בברית-המועצות.

ד. ארנס:

אם אתה אומר שיש מקום לעבודות תכנון, אינך סחוש. אם לא הבינו לפני שנתיים שלוש שיש לעשות תוכניות כדי לקלוט מברית המועצות 35,000 עולים לשנה - ובשבילנו זה מספר גדול - ועולים מן המערב, אם מישהו חשב שאת הדברים האלה ניתן לעשות ללא מחשבה, ללא תכנון מראש והכל יסתדר בעצמו, פשוט אינני יודע באיזה עידן אנחנו חיים. האם היו צריכות לעבור שנתיים, שלוש שנים כדי לגלות שמחצית העליה מברית- המועצות הם אקדמאים, ופירושו של דבר שלמדינה נכנסים אקדמאים בקצב של 15,000-20,000 לשנה? אלה הן כמיות גדולות בשביל המסק שלנו. האם היו צריכות לעבור שלוש שנים כדי שנגלה שהתנאי הראשון לקליטה מקצועית אקדמאית הוא קודם כל קליטה בעבודה מתאימה, שהיא יותר חשובה מאשר שיש? אם עבר זמן של שלוש שנים כדי להבטיח קליטה, חייבים להסתכל קדימה ולתכנן מראש, ולא לתת לעולה להתרוצץ בחיפושים אחר עבודה כאשר הוא מגיע ארצה. כתוצאה מכך נוצר המצב שעליו דיבר שלום שר העבודה החדש: שבסוף אפריל היו 4,000 אקדמאים שחיפשו עבודה, מחציתם עולים חדשים. זהו מחדל וכשלון שאין כמוהו. אם נמשיך בדרך הזאת, לא תהיה עליה וקליטה אלא תהיה ירידה. לפני שנה גפית לנספח לך עד כמה חשוב לעשות עבודות תכנון מחדש, כי אינך יכול ליצור לאקדמאים עבודה-אינכנסט. אם לא חשבת על כך מראש, אם לא בנית מסגרות מראש, לא ייצא לך דבר. אני פונה אליך, אל הממשלה, אל הספלגה שלך, לאייש את התפקידים במשרד הקליטה באנשים הטובים ביותר.

היו"ר י. קרמון: מה זה שייך למפלגה? הוא שר בממשלת ישראל.

אני מקבל את ההערה. ד. ארנס:

אני פונה לממשלת ישראל באמצעות השר הירושלמי, שידאגו לכך שיאיישו את התפקידים באנשים הטובים ביותר, שיש להם כושר תכנון, ניהול וביצוע; שיתנו למשרד את הסמכויות המתאימות ויחליטו על החלוקה הרצויה בין הסוכנות היהודית ומשרד הממשלה שיטפלו בצעיה הזאת. אם לא נעשה זאת נצטרך להקים משרד לירידה ולא לעליה.

אני יודע על קשיים או בייקטיביים שגורמו להאטת קצב העליה: מתח, מצב נסחובי. ש. לורנץ:
האם ננקטו פעולות, ומהן, לחידוש העליה מארצות המערב?

אותן 2,000 דירות שעליהן דיברת: מה גודלן? מה מחירן? האם אלה דירות בבנייה או דירות מוכנות?

היה אתמול דיון בקשר לדירות להשכרה הפטורות מסט הכנסה. האם באמת אתם שוכרים דירות הפטורות מסט הכנסה? האם זה גורם חי? א. שובסט:

באותו ענין: מה עושים לגבי משפחות מרובות ילדים הזקוקות לארבעה חדרים או למספר גדול יותר של חדרים? היות והחוק מגביל את הפטור מסט הכנסה רק עד 700 דירות, זאת אומרת שמדובר בדרך כלל על דירה בת שלושה חדרים. האם אתם מוצאים לגבון לשכור גם דירות של ארבעה וחצי חדרים? מה אתם עושים כדי לקבל דירות כאלה בשכירות, אם אמנם אתם שוכרים אותן, על אף שהמשיך אינו נהנה מסט הכנסה? ש. לורנץ:

לחבר-הכנסת ארנס: אנחנו משתדלים כמובן לאייש תפקידים באנשים בעלי כושר, ללא כל קשר וזיקה מפלגתית. אינני יודע אם יש עוד משרד שבו הסנהל הכללי אינו חבר במפלגתו של השר, כפי שקיים במשרד הקליטה. שנית - אני רוצה לקבוע שקיבלתי לעבודה חברי תנועת הליכוד בעלי קואליציות. אני רוצה בהחלט כל שמץ של חשר שהעליה. השר לקליטת עליה ש. רוזן:

הוא התעורר לצד החיובי שבדבר: לשחרור כל האנשים הטובים למען חיזוק המשרד. ח. קורפן:

אני דוחה את התליזה שהקליטה במשרד הקליטה היא מחדל וכשלון. בשלוש השנים האחרונות, עד סוף 1973, קלטנו 190,000 עולים, מהם - 85,000 עולים מברית-המועצות. מתוך העולים מברית-המועצות יותר מ-90% גרים בדירות קבע, וכ-90%-95% סודרו בעבודה. המאזן עד סוף 1973 הוא איפוא חיובי. למרות כל הצרות שהיו השר לקליטת עליה ש. רוזן:

השר לקליטת עליה ש. רוזן:

לגבי נתקופת מלחמת יום הכיפורים, הובטחה להם קורת גג.

מ. ארנס: כמה עולים קלטתם מבריית-המועצות?

השר לקליטת עליה ש. רוזן:

כשבאתי למשרד כסגן שר הקליטה לפני שנה וחצי הוצא דין וחשבון של יחידת המחקר של המשרד בראשותו של ד"ר אהירם, שבו היתה תחזית על העליה האקדמאית במשק. התחזית היתה פסימית ודיברה על עודף של אקדמאים בשנת 1976. כולם אז התנפלו עלינו: אתם מרתיעים את העליה, זורעים בהלה, ואף היו פירסומים נגדיים. באשר העבודה לשעבר, חבר-הכנסת אלמוגי, ומינה ועדת פרופיסורים בראשותו של פרופ' טריפון מן הסכניון לבדיקת המצב. הדין וחשבון של ועדת טריפון היה יותר אופטימי והצביע על כך שבשנת 1976 תהיה עדיין אבטלה חיכוכית. מול הדינים וחשבונות האלה אמרתי: לא מענינת אותי התחזית. אני יודע שאם תהיה אבטלה חיכוכית, היא תהיה אבטלה של עולים. במקום לעסוק בתחזיות, יש לערוך תוכניות, כי היקף הפיתוח לאקדמאים קובע את היקף העליה. קשה היה לי להחדיר זאת, אבל כיום הפרופיסורים סודעים לזאת. אני לא יכול להגיד שמשרד הקליטה הוא זה שהיה אופטימי. אנחנו מסתמכים על טומחים, ולטומחים דעות שונות, תחזיות שונות. היתה תוכנית רבע שנתית של האוצר שגם כן דיברה על אבטלה חיכוכית. אני מבקש לא רק את עזרתו של פרופ' ארנס, אלא את עזרת כולם. מי שהיה נשיא הסכניון, ד"ר גולדברג, הודיע לי שהוא מעוניין לעסוק בעניין זה של קליטת אקדמאים. בפגשתי איתו ועם ד"ר טל, והם מוכנים לעבוד ביחד כדי לעזור. צהר"ם לכך סכומים עצומים אם כמענקים ואם כהלוואות עומדות, ואני עדיין אינני רואה אותם. אמנם הגדילו עכשיו את קרן האקדמאים בסוכנות ב-10-20 מיליון לירות, אבל התקציב הממשלתי מוגבל. ייתכן שנוכל להיעזר ביושב-ראש החדש של הנהלת הסוכנות, שהוא אשף בעניני כספים, ואנחנו מקווים שיעשה זאת. אני איתך בדעה אחת, שחבל שלא עשינו זאת קודם.

מ. ארנס:

אני חושב שברור שאם אנחנו רוצים למשוך עליה של אקדמאים, במיוחד מן המערב, צריך הביקוש להיות גבוה מן ההיצע. צריך להיות ברור בארצות-הברית שפה שהפשיים רופאים, מהנדסים ואין מספיק. את זה לא נעשה באמצעות מענקים וכל מינני אמצעים פרוביזוריים לחצי שנה, ובדרך זאת הולכים כרגע. לא זה הסתדון. צריך, יחד עם משרד המסחר והתעשייה, לבנות את המערכות, את המטרות - חלקם אולי מפעלים, חלקם מוסדות מחקר, שיוכלו לקלוט אנשים אלה. כאשר יודע ברוסיה, בארצות-הברית שמבקשים פה אנשים, יבו או הנה עולים.

השר לקליטת עליה ש. רוזן:

לכך הכוונה.

ז. שובל:

כשיהיה טוב בארץ לישראלים, יבואו עולים; כשיהיה רע לישראלים, לא יבואו עולים. לא משרד הקליטה יכול לעשות בעניין זה.

השר לקליטת עליה ש. רוזן:

תשובה נוספת לחבר-הכנסת ארנס: יש הרבה פירסומים סביב דיב הסמכויות, אבל לא זה העיקר. אנחנו עובדים בשיתוף פעולה גובר והולך. המשרד לא יכול להיות סופר-מיניסטריון.

לחבר-הכנסת לורנץ: הסוכנות סקיימת

עכשיו חודשי עליה במרכז לעידוד העליה. יושב-ראש הנהלת הסוכנות עומד לצאת לגולה, לא רק לאיסוף כספים, אלא משום שהוא רואה בעליה את עיקר תפקידו. אם נתקדם כאן בשיכון, בפרנסה ונגיע ליתר רגיעה, גם העליה תתחדש.

אשר למחיר הדירות: זה תלוי כמובן

במקום, בגודל ועוד. הגענו לתקרת מחיר של 100,000 לירות או 120,000 לירות. לא כל הדירות גמורות. אנחנו קונים דירות שייגמרו תוך 1974, אפילו בראשית 1975, וגם אז יחסרו לנו עדיין דירות. לא נתקלתי בשום מקרה שחסרו לנו דירות מושכרות למשפחות גדולות. בדרך כלל המשפחות הגדולות נשלחות לקליטה ישירה. בעלי הצווארון הכחול, הגרונזינים, הבוכרים, נשלחים בדרך כלל לדירות קבועות. לדירות מושכרות נשלחים עולים הבאים ממרכזי קליטה ושאין להם תעסוקה באיזורי פיתוח.

ד. ארנס:
אני בא במגע אישי עם עולים מרוסיה בעלי מקצוע אקדמאי. חלק מהם נשלח אלי כדי שאעזור להם למצוא עבודה, ואני רואה איזה ויה-דולרוזה הם עובדים. הם צריכים לרוץ לירושלים, לחיפה מאדמ לאדם. צריכים לגייס לעבודת הראיון וההכוונה אנשי מקצוע אקדמאיים ברמה גבוהה ביותר ממכון וייצמן, מהטכניון, הם יראיינו את האנשים.

ע. אפוראי: האם יש מנהל ללשכה לעובדים אקדמאיים?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: הלשכה הזאת היא במסגרת משרד העבודה, ויש לה מנהל בפועל. אצלי נתמנה עוזר לשר לעניין הפרוייקטים. זהו איש משק, איש תעשייה העוסק רק בזה.

ע. אפוראי: שנה וחצי אין מנהל ללשכה לעובדים אקדמאיים.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: אני מציע לפרופ' ארנס שאפגש איתו, אעזר בו ואענה לו על מה שאוכל. זה לא עניין לרויכוח, אלא עניין לפעילות משותפת.

א. שוסטק: מה בעניין הדירות השכורות?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: לפי התוכנית היינו צריכים לשכור עוד 2,000 דירות השנה.

ע. אפוראי: האם יש בעיות בקשר לפינוי עולים מדיירת שכורות?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: יש בעיות חמורות. להוציא עולה שגר ברחוב דיזינגוף ולהעביר אותו לרחובות, לראשון-לציון, ללוד ואפילו לבת-ים, זו קריעת ים סוף.

ע. אפוראי: האם נכון שהיו משפטים נגד עולים?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: עדיין לא הגענו למשפטים. נכון שאנחנו רוצים להצטייד בהליכים, וזה על סדר יומה של הכנסת.

היו"ר י. קרגמן: אמרת שבקלטו 190,000 עולים. כמה דירות סופקו?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: ב-1971 קיבלנו 11,000 דירות; ב-1973 - 10,000; השנה - 10,000. כל היתר משכנתאות.

היו"ר י. קרגמן: כמה נמצאים עדיין בכל מיני מעונות?

השר לקליטת עליה ש. רוזן: ב-5,000-6,000 גרים בדיירות שכורות; ב-2,500 נמצאים במעונות - קשישים ובודדים. יחד - 8,500 פתונות.

היו"ר י. קרגמן: לא חשוב אם הדירה שכורה או לא, חשוב שלעולה יש קורת גג.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: אבל צריך להחליף את הדירה השכורה.

יש לבנו עולים שנמצאים אצל קרובים ומחכים לקבלת דירה. יש כאלה ששלחנו אותם לדימונה ובלבד שחזרו ברחו לאור-יהודה, כמו אלה שברחו פעם מקרית-שמונה ויצרו את הסלאמט ביפו. יש כמה מאות סרבנים כאלה, אבל הם לא ישארו לנצח.

ת. קורפן: אבל אלה מסחררים דיור ולא תופסים דיור.

השר לקליטת עליה ש. רוזן: הם בורחים מהמקומות שבהם סודרו בלי דשות, אחר כך מצטופפות שתיים-שלוש משפחות יחד באור-יהודה, וצריך להזעיק מדי יום את המשטרה, כי הם יום יום באים ודורשים דירה באור-יהודה.

ב. ערבות המדינה - חברת פורטצ'סטר בע"מ
(מכתב שר האוצר מיום 14.6.74-)

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב: אנחנו מביאים הפעם נושא כבר בהחלט. מדובר במתן ערבות המדינה למפעל שנקרא היום חברת פורטצ'סטר ואשר בעבר היה נקרא טריגי סטיל. לפני למעלה משנה הלך המפעל ההוא לכונס ונרכש על ידי חברה אמריקנית מן הכונס. היזמים המקוריים היו קבוצה של יהודים מדרום אפריקה, אך המפעל פשט אז את הרגל בעיקר בגלל טריבות בין הקבוצה הדרום-אפריקנית והקבוצה הישראלית. המפעל הלך מדחי אל דחי ובסופו של דבר הגיע לכונס. הקבוצה הדרום-אפריקנית הפסידה 13 מליון לירות ויצאה מן העסק; הקבוצה הישראלית גם כן יצאה מן העסק וגם כן הפסידה. כאמור נרכש המפעל מן הכונס על ידי חברה אמריקנית בשם "קייזר-רוט" - חברה גדולה בארצות-הברית המשתמשת בחומרי הגלם המיוצרים על ידי החברה באשקלון בבדים.

דומני שהחברה האמריקנית שילמה בעת הקניה מידי הכונס 11 מליון לירות, קיבלה על עצמה את ההתחייבויות של החברה והשקיעה במשך השנה הזאת בחברה 1.5 מליון לירות.

בבעלותם קרו ארבעה דברים לרעת החברה: ראשית - המלחמה ששיתקה את המפעל למשך חודש באופן מלא, ולמשך מספר חודשים באופן חלקי; שנית - שריפה שפרצה במפעל וגרמה לו נזקים של כ-3 מליון לירות; שלישית - מסבר מסויים בענף זה; המתבטא בכך שמחירי חומרי הגלם הנדרשים באירופה הרקיעו שחקים, מחיר המוצר הסופי בארצות-הברית עלה פחות - בגלל מדיניות ממשלת ארצות-הברית - כך שכל המפעלים הישראלים המייצרים סוג דומה של מוצרים - ויש ארבעה-חמישה כאלה - פועלים בהפסד; רביעית - בינתיים נכנסו לחברה בארצות-הברית בעלים חדשים, שהמדיניות שלהם היא, שהם אינם עושים באותם תחומים שהשקעה בהם לא נושאת תמורה מיידית.

כתוצאה מכך הופיעו אמריקנים אלה בפני ואמרו: בארצות-הברית אנחנו הולכים עם מפעל כזה לליקווידיציה בלי שום בעיה. המדיניות שלנו היא לא להשקיע בנושאים שעלו על שרטון. אנחנו באים אם כן לממשלה שתחליט. אנחנו לא משקיעים בזה עכשיו יותר כספים.

המפעל נמצא באשקלון ומעסיק קרוב ל-400 עובדים. מהם 58 תושבי השטחים, היתר - תושבי אשקלון. להערכתנו מבחינת המכונות, מבחינת תהליכי הייצור, איכות המוצר והטכנולוגיה המפעל הוא איתן. מבחינת מצב הענף יש מסבר, אבל להערכתנו, אותם מפעלים בתחום זה שיצליחו לעבור את השפל הקיים עכשיו, יעלו שוב על פסים טובים. אנחנו נתקלים בתופעה זו מדי פעם בעיקר במפעלי סכסטיל. לפני שנה ורבע היה מצב דומה בענף הגרבוניס והגענו למסקנה שכדאי לא לתת לענף זה ליפול, משום שהמוצר הוא מוצר וכל העולם משתמש בו. כנראה שאותם המפעלים הנופלים בתקופה הראשונה הם למעשה שיוצרים קרקע פוריה לאותם מפעלים המצליחים להחזיק את הראש מעל המים באותה תקופה. באתי אז אליהם והצעתי את הפטנט של שימוש באיגרות סעסיקים כדי שמפעל "גיבור" יוכל להשתמש בהן כבטוחות. והראיה, שנה ורבע אחרי שהמסבר חלף יצאו המפעלים הפחות חזקים מן העניין. אבל הענף כולו שוב נמצא על גל גואה. אינני יכול, כמו בן, להתחייב שהתמונה הזאת תחזור גם במקרה שלפנינו. ישנה אפשרות כזאת, לכן אנחנו חושבים שכדאי ומוצדק עכשיו לאפשר למפעל הזה להחזיק את הראש מעל פני המים בתקווה שכאשר הגיאות תחזור הוא יוכל לא רק לצוף על פני המים אלא גם להתחיל לשחות, משום שהמפעל עצמו הוא מפעל טכנולוגי טוב, הציוד שלו טוב והמוצר שלו טוב.

מדובר על ערבות המדינה ל-6 מליון לירות, הדרושים גם להון חוזר וגם להשקעות קטנות שנחוצות בשלב זה.

אני רוצה שיירשם בפרוטוקול שאני צד נוגע במקרה ולא אשתתף לכן בהצבעה. ש. רוזן:

ז. שובל:

אני חושב שהבקשה שמובאת היום בפנינו צריכה לעורר אכזבה קשה מאד גם מבחינת הממשלה, גם מבחינת ועדת הכספים, מאחר שעברה שנה אחת בלבד - אולי קצת יותר - מאז ברכש המפעל הזה על ידי חברה אמריקאית גדולה מאד בנושא - קייזר-רוט, עם הרבה מאד הבטחות, עם הרבה מאד אשראי ציבורי שהחברה הזאת הביאה איתה. העובדה שכעבור שנה אחת בלבד ועוה זו מתבקשת לאשר מחדש ערבות, כי אחרת יעמוד המפעל בפני התמוטטות, היא לא רק מעוררת אכזבה אלא גם מעוררת שאלות חמורות ונוקבות לגבי המפעל, אך לא רק לגביו. כלומר, אם הצד הטכנולוגי הוא בסדר במפעל - הוא היה בסדר גם אצל הבעלים הקודמים, ובנושא זה לא היו ספיקות - אולי אפשר היה להציל אותו גם לפני שנה אם הממשלה היתה נותנת את הערבויות הדרושות, אולי לא צריך היה להגיע לסנס בכסים ולכל ההסתבכויות, או אולי קיים איזה שהוא ליקוי יסודי מאד בכל התכנון התעשייתי של הענף הזה בארץ. אנחנו שומעים לא רק על המפעל הזה, אנחנו שומעים על מפעלים נוספים. ואם יש היום מספר עולמי, כפי שאמר השר - ונכון שיש - איך בכל זאת מתיישב העניין עם הדברים ששמענו מר זהבי המאה עתונים כלכליים, שמפעלים דומים בארצות אחרות מצליחים ומשגשגים לטרוח המספר? אולי יש אצלנו פגמים יסודיים שאנחנו צריכים לכדוק אותם? אינני יודע, ואם השאלה של תחבורה, של הובלה מאירופה לישראל ומישראל לאירופה היא שגורמת לייצור שלנו להיות בלתי כדאי בעוד שמפעל דומה בשווייץ כן יכול להצליח?

לגבי הבעלים אמרתי: קייזר-רוט היא

חברה רצינית גם מבחינת היידע, גם מבחינת הבסיס הכספי שלה בארצות-הברית. מדוע אנחנו לא עומדים על כך שהחברה הזאת תיתן ערבות נגדית לערבות שאנחנו נדרשים לתת? יש להם אלף ואחת סיבות להטביח מדוע לא לתת, והאיום הזה "אחרת נסגור", הוא אותו איום שיכולים לאיים טוחר בעצין סיני דימונה, ואותו הובר יכול לקרות מחר גם לגבי וולטקס החדש. מי יודע איזה עוד מפעלים עומדים בתור אם נמשיך ללכת במדיניות זו. לכן נראה לי שטרם שנאשר את הערבות הזאת בעניין כל כך ספציפי - וזו סוג ערבות שבעוד כמה שנים יסתחר ביקורת על ועדת הכספים על שהזדרזה לתת אותה - יש לערוך דיון מטצה יותר, מעסיק יותר בכל הנושא ולאז דווקא במפעל זה בלבד.

סיבה נוספת, שהיושב-ראש אינו חייב

להתחשב בה: חברי ועדת הכספים מסייעת הליכוד מנקשים התייעצות פנימית בנושא הזה. אנחנו מבקשים איפוא לא להצביע היום. אולי הממשלה יכולה למצוא דרך ביניים על ידי הפקדת פקדון באחד הבנקים, כדי לגשר על פער הזמן.

אמרתי שלא תהיה היום הצבעה.

היו"ר י. קרנמן:

ע. אמוראי:

אין לי כל ספק שהתמונה שהציג כאן השר היא תמונה נאמנה ומספקת את הרקע, אבל באותה מידה השאלות שהציג חבר-הכנסת שובל הן לא רק נוקבות, הן גם הנכונות.

אני רוצה להוסיף שאלה, והיא הנוקבת

לפי דעתי. זו לא רק בעיה של ערבות. במידה שאנחנו מתבקשים לתת ערבות, עלינו לתת את דעתנו על התנאים בהם ניתן הכסף. שום בנק לא נותן הלוואות, בתקופה של אינפלציה, של 25%, 30%, 40% ב-6%, ב-9%. אינני יודע מדוע אנחנו צריכים לתת היום הלוואה ב-6% או 9% למפעל שנתקל בקשיי נזילות, כאשר אנחנו לוקחים על עצמנו את כל הסיכון, ואם הוא יעלה בסופו של דבר על דרך המלך, הרווח יפול בכיסו.

בשלב ראשון נראה לי שבמסגרת הדיון

הכולל על מצב התעשייה צריך לאפשר לחברה את השאנס להתגבר על התקופה הקשה, אבל להתגבר בצורה שהסיכון יהיה בתנאים סבירים - 17% או 18%. בתנאים אלה אלה מוכן להסכים למתן הערבות.

הייתי מבקש שהשר או אנשי משרדו

א. מלמד:

ירחינו את הדיבור על המספר בענף. השר הזכיר שבעניין הגרובנים התגברו. יש שמועות שגם בעניין הגרובנים לא התגברו וקיים מצב קשה כחלק מהמספר העובר על ענף הכדים הסינטיים. היה כדאי גם לשמוע מאנשי המשרד מה בכוונת המשרד לעשות כדי לאזור, כי אם מניחים שהמספר יהיה ממושך, צריך להסיק מיד מסקנות, אם לא - לא צריך לסמוך על בעלי המפעלים בלבד.

א. מלמד:

לענין הספציפי: זה רצידיב שהולך ונשנה, וראינו זאת גם ב"סריגי סטיל". מכאן שיש צורך בהתייחסות מיוחדת, והייתי רוצה לשמוע אם המשרד בדק את הנושא על ידי מוסחים, אם זו כבר פעם שניה, ורושה זהירות יתר.

באשר לבעלים: אינני מבין את המדיניות של הבעלים החדשים. אנחנו מצויים על "עזוב תעזוב עיטו". אם הם לא עשו מאמץ, מדוע ממסלת ישראל צריכה לעשות זאת? בדרך כלל אינני בעד זה שיתנו למפעל ליפול, אבל לא ייתכן שיחס הבעלים יהיה כזה. שיאמרו: בדרך כלל אנחנו מחסלים במצב כזה, אם אינכם רוצים לחסל, שלמו כסף. גם אם יעזרו למפעל אין זה אומר שהבעלות צריכה להישאר כמו שהיא.

ישנה כביכול הצעה שהממשלה תכניס מנהל פעיל, או לא כל כך פעיל, למפעל. האם זה נכון? אם זה נכון, זה לא טוב, מכיוון שהענין מגביר את המעורבות. תמיד לא רצינו ללכת בכיוון זה. מדי פעם בפעם, בזמן אישור ערבויות, נשמעו קולות של בורדים שמא כדאי לעשות זאת, אבל תמיד נרתענו מכך משום שזה מגביר את המעורבות הממשלתית. או שהממשלה מקבלת את המפעל לגמרי - ואינני מסליץ על כך - או שהיא אינה מתערבת. היא נותנת ערבות וזה מספיק.

אני חושב שהגורם - שתמיד מביאים אותו בפנינו - שהמפעל מעסיק הרבה עובדים איננו רלבנטי היום, במצב של תעסוקת יתר. נעביר אותם. במפעלים טובים לא יכולים היום לעשות ייצור כי חסרים עובדים. האם פה נחזיק עובדים? היחס אל המפעל צריך להיות בהתאם לתרומו למשק או תרומו הפוטנציאלית למשק.

יש לבדוק את המצב במפעל. אם הבדיקה תוכיח שמבחינה פוטנציאלית המפעל יכול להתגבר למרות המצב בענף, יש לתת לו את כל העזרה הדרושה, ולא לתת אותה ב-17% ולא כפתרון ביניים. אני נגד פתרון ביניים. או שעוזרים או שלא עוזרים. הבדיקה צריכה להיות עניינית לגופו של דבר.

ש. לורנץ:
כמה מן ההלוואות של 6 מליון לירות מקרן יצוא הן לפי 6% איזה חלק מקרן הן חוזר הן לפי 13%? מה הסכום של השקעת הבעלים' עד עכשיו?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:
מסרתי: הם קנו ב-11 מליון, קיבלו על עצמם את החובות והשקיעו 1.5 מליון דולר.

ש. לורנץ:
מה סכום הערבויות מטעם הממשלה עד עכשיו? האם זו הערבות הראשונה, או שבחובות שהם קיבלו על עצמם יש גם חלק שהממשלה ערבה לו והוא יפול על חשבון הממשלה?

השר אינו בטוח לגמרי - ואולי אף פחות בטוח - שההלוואה של 6 מליון לירות יש בה כדי להציל את המפעל. הוא אמר שיש תקווה. האם ייתכן שמפעלים יבנו את עצמם על קונספציה האוסרת: אם יש קוניוקטורה, אם הכל בסדר - הרווחים שלי? אם לא בסדר - ההפסד על חשבון הממשלה? לא ייתכן שהבעלים יבואו לממשלה ויגידו: באסדיקה מכריזים בתנאים כאלה על פשיטת רגל, אבל אצלכם זה מנהג המדינה שהממשלה עוזרת. זה למעשה מה שהם אוסרים: יש מנהג מדינה, שמוכנים לתת מתנות, להפקיר כסף בסכומים של מליונים ועשרות מליונים, ואם אתם רוצים להציל אותנו, תנו לנו כסף. אני חושב שאת מנהג המדינה הזה אנחנו חייבים לבטל מהשורש. לא ייתכן שהמדינה תהיה שותפה רק להפסדים, במיוחד כאשר גישת הבעלים היא כזאת.

אינני רואה אסון אם מפעל זה יעבור לכוונס נכסים. יקנה אותו מישהו יותר גדול, ואז יהיה אולי המפעל דנטבילי וימשיך לעבוד. אם גם אחרי זה הוא לא יהיה דנטבילי, קל וחומר שהוא לא דנטבילי כעת. ואם מפעל איננו דנטבילי מבחינה משקית, כלכלית, עניינית, צריכים להיות מעוניינים שיפול ולא יתקיים. לפי הנתונים ששמענו, 6 מליון לירות אלה הם הפסד מוחלט.

ח. קורפן:

מה ההשפעה של התפתחות המפעל הזה על חמשת המפעלים הדומים לו? אם מצב התעסוקה קשה, מוטב שייסגר מפעל אחד כדי שיחיו ארבעה. אם נזרים את המליונים האלה והוא יחיה, תהיה התוצאה הפוכה: שכל חמשת המפעלים יתחרו על השוק, ועל ידי כך אנחנו מזיקים לחמשת המפעלים הקיימים. יכול להיות מצב אחר: שהדוגמה של המפעל הזה תשמש לחמישה-שישה מפעלים אחרים. לקבל 6 מליון לירות ב-6% רבית, זה עסק טוב מאד, ואולי על ידי דוגמה זו טוב נזיק לחמשת המפעלים האחרים.

כאשר חברת פאן-לון, בשלב הראשון שלה, הייתה זקוקה ל-2-3 מליון לירות שחסרו לה, לא נתנו לה. בגלגול השני, כאשר החברה נרכשה על ידי שטרן, כבר היה העסק במצב של התמוטטות. כיום נותנים ל"כלל" 13 מליון לירות כדי שתרכוש את פאן-לון מסטרן. מהי איפוא הסדיניות? אולי צריך לתת את התמיכה ברגע הראשון כאשר אפשר עדיין להציל את המפעל מהתמוטטות ולא להשאיר זאת לשלב השלישי כאשר המסק צריך להשקיע עשרות מליונים.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: ל"כלל" נתנו הלוואה, אמנם בתנאים נוחים.

היו"ר י. קרנסון: אבל אין ערבות הסדינה.

ח. קורפן: החברה אינה נמצאת על סף פשיטת רגל. זו חברה מוצלחת היכולה לגייס את המס. האם בשיטה זו שאנחנו נוקטים איננו גורמים לעצמנו נזק? אני מסכים שהנימוק של תעסוקה אינו צריך להיות גורם. קיים מצב של עורך תעסוקה לעובדים.

י. גולן: בצד החיוב העמיד שר המסחר והתעשייה שני גורמים: 1. 300 פועלים; 2. נכס טכנולוגי חשוב ביותר. לגורם הראשון אין כיום, בתקופה של תעסוקת יתר, אותו משקל שהיה לו בתקופה אחרת. אם כן גם היזום יש לנצל צדדין משקל. אם לא בתקופה זו נאפשר לעצמנו להביא גם נימוקים אחרים, לאו דווקא תעסוקתיים, מתי נעשה זאת? הנימוק של נכס טכנולוגי הוא נימוק.

נדמה לי שאנחנו מוסיפים לעצמנו במקרה זה הקדמים מסוכן ביותר. ראשית כל איננו בטוח שהסיבה להפסדי המפעל הקודם שהיה היא הסכסוכים בין השותפים. איננו חושב שרק סכסוכים יכולים להביא מפעל כלשהו לכונס נכסים, אם אין איזון מחלה אורגנית בפנים. כאשר חברה עסקית הולכת לקנות מפעל היא צריכה לעשות את החשבון של הסיכוי ושל הסיכון. אם נכניס שיטה לפיה אם יש הצלחה - הכל של החברה, אם יש סיכון - יש תמיד מי שיציל, יבואו סחר עשרה מפעלים אחרים. אני חושב ששר המסחר והתעשייה איננו יכול לקבל טיעון זה, שבאמריקה מחסלים מפעל בתנאים כאלה. סוף-כל סוף את המפעל הם קנו בישראל.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: את כל זה הסברתי להם.

י. גולן: אני נגד מתן ערבות, משום שהסיכון כולו הוא של הסדינה, ואנחנו סלמדים משקיעי חוץ שכל הסיכונים הם על חשבון הסדינה. הם מוכנים לקצור את ההצלחה בלבד. זה גם יביא לידי כך שהם לא ידאגו לא לייעול, לא לרווחיות ולא לכדאיות, מה עוד שהם מקבלים הלוואות ב-6% או 13%.

היו"ר י. קרנסון: ואם יתנו להם הלוואות ב-14% זה יפתור את השאלה?

י. גולן: אבל אלה הם תנאים מצויינים.

ע. מר-חיים: לא נומנים להם אשדאי מיוחד. נותנים להם את אשדאי הייצור הרגיל.

י. גולן: אם יש קשיים, מדוע לא לדרוש מהם שישקיעו עוד? אם נכנסו לסיכון, יסכנו עוד יותר ואנחנו נעזור להם במשהו. מדוע אנחנו צריכים לעמוד

י. גולן:

לרשותם בענין זה? אנחנו עולים על דרך קשה ביותר. זה תקדים מסוכן.

י. בן-מאיר:

אני מתנגד לאישור הערבות הזאת ואצביע נגדה ונגד האישור. אם יש ערבות שלא צריכים לאשר אותה, זו הערבות הזאת. היו לנו בוועדה הרבה ערבויות וכמעט את רובן אישרנו. אבל אם יש דוגמה לערבות שלא צריך לאשר אותה, זוהי הדוגמה של הערבות הזאת. אם יש ערבות המשקפת את כל האלמנטים של חוסר מדיניות מטעם הממשלה בבעיות העוסדות על הפרק, זו הערבות.

אני משוכנע ש-6 מליון לירות אלה הם הפסד למדינה. זאת אומרת, שבהזדמנות חגיגית זאת מוסיפה המדינה 6 מליון לירות לתקציב המדינה שהוא ממילא אינפלציוני במידה רבה מאד.

אני מתפלא ששר המסחר והתעשייה מביא את הבקשה לערבות, כי מי כמוהו יודע את הבעיות הקשות שמתלבטות בהן תעשיות טובות, בעיות כוח אדם. שר המסחר והתעשייה הזכיר לנו שאחת הבעיות היסודיות שלנו, שאנחנו כל הזמן מחזקים מפעלים כושלים או ענפים כושלים - שהביאו להפסד בכסף, לפחות ייצור, לפחות יצוא - בעוד שמפעלים שיכולים להיות דנטבייליים צמאים לכוח אדם. נאמר לנו שבחודש אפריל סודרו על ידי לשכת העבודה 8,000 אנשים.

אשר לבעלים: מה פתאום לתת להם הלוואה? אינם יכולים, יעזבו את הענין. אחת מן השתיים: או שיבואו בעלים אחרים, או שישמצב הגרוע ביותר ייסגר המפעל. האם קיימת כיום בעיה לגבי 300 פועלים? למה צריך להחזיק את המפעל כבעלות זאת? שהבעלות תיפול, אחד כך יראה המשרד מי מוכן לקבל אותו בלי ערבות הממשלה. יהיה מי שיהיה מוכן. בבקשה; לא יהיה - המפעל ייסגר. אנחנו צריכים איזו שהיא בטיחות, אחרת לאן נגיע? אין כל הצדקה כלכלית מוסרית ענינית חברתית לערבות הזאת. הממשלה צריכה להיות יותר חזקה ולא להציע זאת בעצמה. אני מציע שנחליט פה אחד לא לאשר את הערבות. נבקש מן הממשלה להחזיר זאת.

א. אפרת:

אינני קובע עדיין עמדה חיובית או שלילית. הענין טעון שיקול. קרו כמה דברים במדינת ישראל המצדיקים ספקות, אבל אני מציע לא לקבוע היום דבר מופי.

אשר לגורם התעסוקתי: המטטיסטיקה מדברת על 8,000 סידורי עבודה נארץ, אבל 300 הפועלים של אותו מפעל מרוכזים במקום אחד.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: מספרם מגיע ל-400 בקירוב.

א. אפרת:

אי אפשר לזרוק פועלים ממקום שהם עובדים פה שנים. זה ענין של ניידות. באופן תיאורתי יש לנו ענין של דורשי עבודה מצד אחד ומקומות עבודה מצד שני, אבל זה לא פשוט להוציא פועלים ממקום אחד ולהעביר אותם למקום אחר. זה מסא ומתן קשה ביותר על זכויות הפועלים, על זכויות העובדים. האם זה ענין תיאורתי? זו קלות דעת להשוות תעסוקה כללית למקום עבודה אחד.

י. בן-מאיר:

אפשר לקלוט את 300 הפועלים באשקלון.

א. אפרת:

אשאל את הפועלים והם יגידו לי מי מדבר בקלות דעת. הוויכוח עם הפועלים על הפיצויים זה דבר כל כך פשוט? מדובר בציבור אנשים שצריך לסדר אותם.

הנימוק היחיד המופיע במכתב הוא הנימוק של מחר חוטי הגלם שבהם ששתמש המפעל. זה נימוק הנוגע לקטע מסויים של הענף. ואני שואל: האם יש למשרד המסחר והתעשייה תשובה, לא רק למפעל זה? האם מביאים בחשבון שמחיר חוטי הגלם מפריע לעוד מספר מפעלים שיימצאו במשבר דומה?

היו"ר י. קרגמן:

הייתי מציע לחברי הוועדה לגשת ביתר רצינות לענף הטכסטיל כולו. כל מי שרוצה שנקיים בידור על המשבר בענף הטכסטיל עושה עוול לענף, כי זה מביא

היו"ר י. קרגמן:

באופן פסיכולוגי לבהלה, זה משפיע על יחס הפקידים למפעלים ועל יחס הסוחרים אליהם. ענף הטכסטיל מעסיק 70,000 עובדים. היצוא - 170 מליון דולר. יש מפעלים יותר מבוססים, יש - פחות מבוססים; יש מפעל כושל, יש מפעל שאיננו כושל. לא צריך לעשות מכל המפעלים דיסה אחת. לא צריך לומר שהענף מחמוטט. זה לא מועיל, אלא רק עושה עוול לענף. אני מציע לא לדון כלל על הענף.

בענין ניידות עובדים: אני יודע את הסיסמה, שגם אני הייתי שותף לה, של ניידות, אבל הייתי עד לדברים מעניינים. בעפולה אמרו: צריך לסגור את בית החרושת לסוכר. מה עשתה עפולה? החקוממה כולה. מה היה באוטוקרס? אמרו: יסדרו אותם במקום אחר. איך אפשר לסדר במקום אחר עובדים שיש להם משפחות, ילדים, דירות. המצב כיום אינו דומה למצב שהיה קיים לפני ארבעים שנה, שאם לא הייתה עבודה בכפר סבא, הייתי הולך למגדיאל, ואם לא במגדיאל - הייתי הולך לפתח-תקוה. מדובר במשפחות עם 6-8 ילדים.

א. מלמד: אפשר לקלוט אותם באשקלון עצמה, ב"נועם".

היו"ר י. קרגמן: זה לא פשוט. אינך יכול לעשות מאונג טפסן. זה אומר לחתוך בבשר החי והענין מסחבך.

י. בן-מאיר: הצעתי לקחת אלפי פועלים ולהפוך אותם לפועלי מחכת.

היו"ר י. קרגמן: החיאוריה של הניידות היא נכונה, אבל קיים גם גורם פסיכולוגי אנושי בכלכלה. שום חנועה, לא רק חנועה הפועלים, איננה יכולה להתעלם מזה. יש תגובות רוחניות, פיזיות על דברים אלה, שבסטטיסטיקה הם נכונים אבל שבחיים הם קשים מאד.

אני נוטה לאי אישור הערבות, ואומר מדוע: כאשר היה הענין של אוטוקרס ואינו שצריך לעשות מאמץ. אותו הדבר בענין עפולה. פה מעמידים איזה חנאי, והשאלה איננה של 6 מליון לירות. השאלה היא אחרת: יש פה קונספציה חמורה מאין כמוה, העשויה להחפש לגבי כל השקעות ההון: השקעתי שלושה מליון דולר, קיבלתי את כל המעצקים המגיעים למפעל מאושר, קיבלתי הלוואות. אם יש רווחים אשקיע אותם; אם יש הפסדים - לא עלי, אלא על המדינה. זה חמור ביותר. כאשר מפעל נמצא במצוקה, באים לעזור מתוך ידיעה שעשה מאמץ לחפש אמצעים נוספים ממקורות נוספים. אבל אי אפשר להגיד: אני סוגר, אם אחת לא עוזר לי וחשבור את הראש. כלומר, אם הממשלה היא בעל הבית על העסק, היא לא צריכה שותף, שהוא רק שותף לרווחים ולא שותף להפסדים. מבחינה עקרונית הממשלה צריכה להחגונן נגד מהלכים כאלה, ואני אומר זאת כיוון שיש לי יחס יסודי ורציני למפעלי חעשיה.

אני נוטה לאי אישור, ואני מציע לשר לשקול את הנושא עוד פעם לאור הדברים שנאמרו פה בישיבה. והיה, אם תראה שיש לחת את הערבות ויהי מה, נשקול גם אנחנו עוד פעם.

שר-המסחר והחעשיה ח. בר-לב: כמה הערות כלליות: במה ששייך לאכזבה הקשה, אני לא רק שותף לה, אלא אף הקדמתי אתכם ואמרתי זאת לנציג החברה, מר סליינר. אמרתי לו את כל הדברים שעלו כאן ועוד דברים. אני יכול לומר לכם שהוא ישב אצלי כנער שסרח, חזר לארצות-הברית, הביא את הדברים למועצת המנהלים והודיע לי: קח את זה, או עזוב את זה. האמריקנים הם אנשי עסקים קשוחים ולא תעזור לי עוד שיחה איתם. אם חזמינו אותם לוועדה, תשמעו אותם הדברים. האכזבה מרה שבעתיים משום שכאשר הם קנו את המפעל, אמרנו: העסק יצא למרחב, כי מדובר בחברה ענקית שנחנה יידע, צינורות שיווק, אמצעי מימון, וכרגע, מכפי שאמרתי, זה עומד כך. הדברים נכונים אפילו לגבי ערבות נגדית שלהם. אמרתי: נגיע להסכם על חצי-חצי, אנחנו והמפעל. אמרו לנו בתשובה: מדיניות החברה היא - לא.

דבר שני: הועיון הזה שיש מחסור בעובדים, אין בעיה להעביר את עובדי המפעל לעבודה אחרת, הוא נכון בהכללה. הוא בלתי נכון בהרבה מקרים וגם במקרה זה הוא לא נכון. ב"נועם" צריך 300 תופרות.

ש-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

עיר ואם בישראל באזור ג' במרכז הארץ, אבל מבחינת התשתית התעסוקתית התעשייתית מצבה לא טוב. אורגניזציה אשקלון צריכה היחה להיות אזור קיט ולא השקיעו בה בתעשייה בהיקף גדול. אני פועל עכשיו לשינוי המצב הזה, אבל קרוב ל-400 עובדים העובדים בחברה הזאת הם אנשי מקצוע. רובם פועלים ומפעילים תריסר מכוונות סריגה מחוחכמות. האם הם ילכו לעבוד במפעל קונפקציה? זה נחון שצריך לדעת. אינני אומר שנחון זה הוא דומיננטי ויחיד, אבל הייתי מציע לא לזלזל בו, כי הענין נבדק. בדקנו, ומסחבו שלמצוא מקומות עבודה לעובדים אלה באשקלון וסביבתה זה לא פשוט.

דבר עקרוני נוסף: ברור שבאופן תיאורתי אפשר לומר - מה האסון? ייסגר המפעל, הבעלים יפסידו מה שהשקיעו, המדינה לא תפסיד, נלך לכונס ויקנה את המפעל בעל בית יותר טוב. בענין זה של כונסי נכסים צריך לדעת שני דברים: 1. שזה עולה למדינה לא פחות אלא יותר, משום שהכונס אינו מוציא משלו וכל דבר יצטרך לבוא מכספי הציבור. 2. הכונס מפעיל מפעל ביעילות קטנה יותר מאשר הבעלים, ואנחנו רואים את זה בכל מקום שיש כונס.

י. בן-מאיר: הכוונה שימכרו מייד לבעל קבוע.

ש-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: אז להתלהבות הזאת, ללכת לכונס, אין באופן עקרוני על מה להחבס, כי הכונס עולה יותר בכסף שהמדינה צריכה לתת לו כדי לקיים את המפעל ובכך שהוא מפעיל אותו בפחות יעילות.

לגבי רכישה מידי כונס: יש לנו נסיון עשיר בענין זה לא רק בתעשייה אלא גם בפאן-לון, גם בשטחים אחרים. כשמישהו קונה מפעל הנמצא בידי כונס הוא סוחט מאיתנו עד טיפת הדם האחרונה. אנחנו עומדים, עומדים, עומדים, אבל שוב - אם ברגע האחרון אחת עומד בפני הברירה להגיד "לא" והמפעל ישאר בידי הכונס, דבר שיעלה לך כספים ויגרום לבזבוז, או לתת לקונה תנאים שהוא יהיה מוכן לקנות, אז באופן טבעי הנלכים לקראתו. ברכישה מידי הכונס אף פעם לא היו עסקות טובות בטווח הקצר, צריך לתת הלוואות בתנאים נוחים, ולא רק ב-6%, 9%. יש בעלי שרכשו מפעלים וקיבלו הלוואות ב-2%, 3%, כי אחרת אחת נשאר עם מפעל כזה כמו עצם בגרון לאורך תקופה ארוכה, ויש לי קיז כזה עם אוטוקרט טירה. אוטוקרט טירה הלך לכונס, הוא עולה לנו הרבה כסף בשנים האלה, ואנחנו מאושרים אם בהוצאות השוטפות הכונס לא מפסיד. אבל בהוצאות האמיתיות אין כונס שאינו מפסיד. אנחנו מחפשים קונים, ובסוף יימצא קונה שימצוץ את טיפת הדבש האחרונה. אם אני לוקח מפעלים שהם כרוגע בידי כונס, הרי אלה מפעלים שהם או שנים בידי כונס, כמו אוטוקרט טירה, שלוש שנים פלוס, או מפעלים כמו "גרוב יפה" בעפולה, שהם בידי כונס, עורבים מסחובבים סביב ואין אף אחד שמוכן לעשות את הזינוק ולקחת את המפעל. האם אתם רוצים שיהיה עוד מפעל כזה בידי כונס עם 400 עובדים בחקופת שפל כזאת? אינני יודע אם זה יעלה למדינה פחות מ-6 מליון לירות. אני חושב שזה יעלה יותר.

י. בן-מאיר: איזו חקופת שפל?

ש-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: הענף בשפל. אינני יודע כמה זמן זה יימשך, כמה זה יעלה, ואינני יודע בסופו של דבר אם אני לא מחליף דבר נחון בדבר פחות טוב.

דבר אחרון: המפעל מוכר לקבל מייד חשובה, משום שאין לו כבר חומרי גלם. הבנקים כבר סגרו את הברזים. אם מחליטים לא לעזור, זה שלב בחהליך, אבל אם כן רוצים לעזור, כל יום קובע, והייתי מודה אם הדיון והסיכום יהיו בהקדם.

לא הייתי מביא זאת לוועדת הכספים, אילו הענין היה בבחינת חד וחלק, אילו חשבתי שאין קיז, ויש מפעלים שאינני מביא. הבאתי את הענין משום שבלב כבד, אחרי דיונים, החלבטיות ובדיקות אני חושב שזה מקרה שיהיה מוצדק אם המדינה חושיט יד. אבל בכל מקרה, אם ועדת הכספים תחליט לא לאשר את הערבות, אז אני יודע שהאורגניזציה היא כזאת, שעם ועד העובדים, עם מועצה עיריית אשקלון, עם המשקיעים אנחנו ניפגש. אין לי תועמות על כך, כזה הוא הסדר, זו האחריות שלנו.

באשר להשלכות על מפעלים אחרים, באשר לבעיות מימון של רל אלה ישירי האחריות של...

מ"מ היו"ר ע. פיינרמן:

אעביר ליושב-ראש הוועדה את הרגשת הדחיפות
של הנושא ואת הצורך בסיכום מוקדם ככל
האפשר. היה רצוי שחקיים שיחה נוספת עם נציג הבעלים ותבהיר לו את הלך
הרוחות בוועדה. אולי זה יביא אותו לכלל תזווה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.15